

นวัตกรรมการออกแบบแผนงานการจัดการเรียนการสอน ภาคสนามออนไลน์ ของรายวิชาชนบทศึกษาทางการแพทย์ ในช่วงการระบาดของโรคโควิด-19

The Innovation Platform Designing of Online Learning for Study on the Field in the Medical Rural Studies Module During the COVID-19 Pandemic

สีขาว เชื้อปรุง^{1,*}, กนลา ชาญวิรัตน์¹, ปาริชาติ แซ่ว่อง¹ และประชาสันต์ แว่นไธสง²
Seekaow Churproong^{1,*}, Kanala Chanvirat¹,
Parichad Saewong¹ and Prachasan Vaenthaisong²

รับบทความ 13 สิงหาคม 2563 แก้ไข 12 ตุลาคม 2563

ตอบรับ 14 ตุลาคม 2563

Received 13 August 2020 Revised 12 October 2020

Accepted 14 October 2020

บทคัดย่อ

การเว้นระยะห่างทางสังคม (Social distancing) ส่งผลให้การออกภาคสนามในรายวิชาชนบทศึกษาทางการแพทย์ 1-4 สำหรับนักศึกษาแพทย์และทันตแพทย์ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ต้องเปลี่ยนเป็นการจัดการเรียนรู้ภาคสนามออนไลน์ โดยปรับให้นักศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านกระทู้ที่กำหนดไว้ในเว็บไซต์ของรายวิชาฯ ภายใต้การดูแลของอาจารย์ที่เลี้ยงเช่นเดิม วัตถุประสงค์ของบทความฉบับนี้ต้องการชี้ให้เห็นถึงการปรับกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสถานการณ์การระบาดของโรค COVID-19 ในรายวิชาชนบทศึกษาทางการแพทย์ 3 โดยออกแบบกระทู้ออนไลน์ที่ยังคงวัตถุประสงค์หลักเรื่องการฝึกปฏิบัติ รู้คน และรู้คิด เป็นหัวข้อแบบต่างๆ ได้แก่ นักรบสู้โควิด การเป็นแพทย์ชนบท การเยี่ยมบ้านประเมินคุณภาพชีวิต เรื่องราวคนทำงาน เรียนรู้เรื่องแผล การวิเคราะห์สถานการณ์โรคระบาด การบันทึกสะท้อนตัวเอง และการนำเสนอการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงแบบออนไลน์ โดยใช้โปรแกรมการประชุมแบบออนไลน์

¹สำนักวิชาแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, นครราชสีมา 30000

¹Institute of Medicine Suranaree University of Technology, Nakhon Ratchasima 30000, Thailand

²มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน นครราชสีมา 30000

Rajamangala University of Technology Isan, Nakhon Ratchasima 30000, Thailand

*Corresponding Author, e-mail: seekaow@sut.ac.th

ร่วมด้วยทั้งหมดนวัตกรรมการออกแบบแผนงานการจัดการเรียนการสอนภาคสนามออนไลน์ของรายวิชาชนบทศึกษาทางการแพทย์ในช่วงการระบาดของโรค COVID-19 ที่อำนวยความสะดวกให้นักศึกษาได้เรียนรู้ทั้งแบบบุคคลและแบบกลุ่ม โดยมีอาจารย์พี่เลี้ยงในแต่ละฐานฝึกเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์หลัก การนำข้อได้เปรียบในการจัดการเวลาและความครบถ้วนของเนื้อหาแบบออนไลน์ไปประยุกต์ใช้น่าจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหลักสูตรทางการแพทย์ต่อไป

คำสำคัญ: การศึกษาภาคสนาม ชนบทศึกษาทางการแพทย์ การเรียนรู้ออนไลน์ โควิด-19

ABSTRACT

As a result of coronavirus infectious disease 2019 (COVID-19), a study on the field in real situations of Medical Rural Studies (MRS) 1-4 modules at Suranaree University of Technology (SUT) for medical and dental students was changed to a study online. This article purposed the designing of online learning in the MRS3 module which was provided 9 tasks that related to the COVID-19 situation. For example, COVID-warrior in a white gown, being a rural doctor, home visit care for the quality of life assessment, workers' story, learning of wound care, critical thinking about the public health care system, self-reflection, online transformative theatre via the video conference program. All tasks were designed by following the major objectives of the module. Self-awareness, patients' and others' perception, and systems thinking were the main concept of the MRS module. The innovation platform designing of online learning for study on the field in the MRS module during the COVID-19 pandemic so challenged to the course director. However, the major key success factor was the facilitators that helped students in both individual and group learning styles achieved the objectives of the MRS module. Time management and content completion were the advantage for self-directed learning followed as tasks assigned. In the future, the innovation platform designing of online learning for a study on the field might be the benefit to develop the medical curriculum.

Keywords: Field study, Medical rural studies module, Online learning, COVID-19

บทนำ

รายวิชาชนบทศึกษาทางการแพทย์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีเป็นรายวิชาที่มีการจัดประสบการณ์ภาคสนามสำหรับนักศึกษาหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต และหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต ในสถานการณ์ปกติจัดให้มีการเรียนภาคปฏิบัติที่ฐานฝึก ณ โรงพยาบาลชุมชนและศูนย์สุขภาพชุมชน รวม 14 ฐานฝึก ในจังหวัดนครราชสีมา โดยกำหนดให้ออกภาคสนามจำนวน 4 ครั้ง (MRS1-4) รวมทั้งหมด 5 หน่วยกิต ในพื้นที่ฐานฝึกเดิมทุกครั้งซึ่งแต่ละครั้งจะมีหัวข้อหลักในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ดังนี้ 1) รายวิชาชนบทศึกษาทางการแพทย์ 1 เน้นการเรียนรู้เกี่ยวกับชุมชน, 2) รายวิชาชนบทศึกษาทางการแพทย์ 2 เน้นการเรียนรู้เกี่ยวกับ

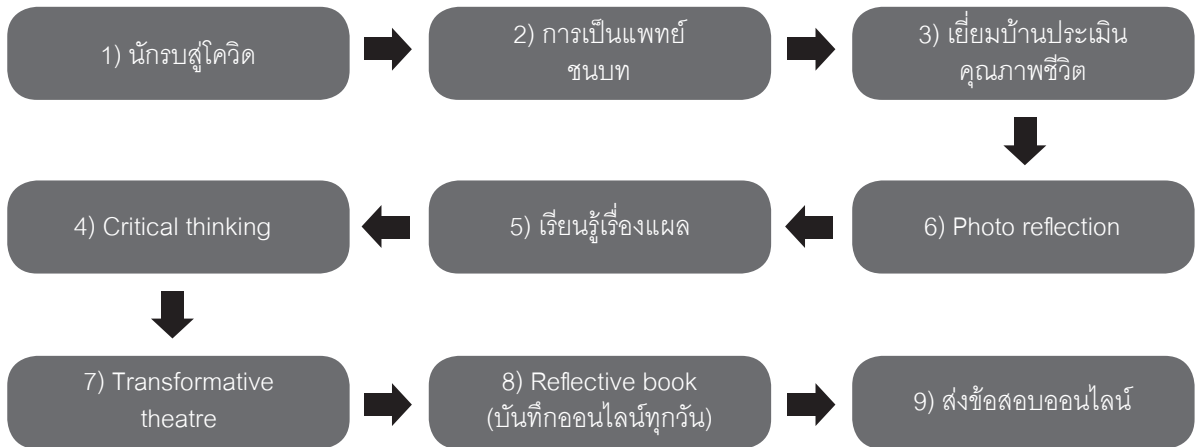
กับการสร้างเสริมสุขภาพ 3) รายวิชาชนบทศึกษาทางการแพทย์ 3 เน้นการเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องเล่าคนทำงานกับความเสี่ยงจากการประกอบอาชีพ และ 4) รายวิชาชนบทศึกษาทางการแพทย์ 4 เน้นการเรียนรู้เกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมโรคระบาดโดยในแต่ละครั้งนักศึกษาจะได้ฝึกทักษะการสื่อสาร (Communication skill) ออกเยี่ยมบ้าน (Home visit care) เชื่อมโยงเนื้อหาทางวิทยาศาสตร์การแพทย์กับทักษะทางคลินิก (Basic sciences and clinical skills integration) จากการเดินดูคนไข้พร้อมแพทย์และทันตแพทย์พี่เลี้ยง (Patient story learning) รวมถึงได้เรียนรู้การทำงานอย่างมีความสุขในชุมชน (Working in com-

munity with happiness) ซึ่งการออกแบบการเรียนรู้มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและพยายามจัดประสบการณ์ตรงให้นักศึกษาได้ฝึกคิด รู้คน และรู้คิด (จุริรา มังคละศิริ, 2558, น.1-2) ทั้งหมดเป็นการปูพื้นฐานด้านแนวคิด เจตคติ จริยธรรม และจิตสำนึกในการเป็นแพทย์และทันตแพทย์เพื่อชาวชนบท ตามอัตลักษณ์ที่ทั้งสำนักวิชาแพทยศาสตร์และสำนักวิชาทันตแพทยศาสตร์ได้ตั้งไว้ คือ “หมอดีแห่งแผ่นดิน” (สีขาว เชื้อปฐ, 2561, น. 128-132)

ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2563 พบการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ทำให้สถานการณ์ในแต่ละประเทศมีมาตรการให้ประชาชนเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) อยู่บ้านหยุดเชื้อเพื่อความปลอดภัย (World Health Organization, 2020) ทำให้รัฐบาลไทยประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินโดยออกเป็นพระราชกำหนด (พ.ร.ก.) ฉุกเฉินสั่งปิดสถานศึกษาทุกประเภทโดยให้แจ้งการดำเนินการสอน การฝึกอบรม หรือการทำกิจกรรมใดๆ ที่มีผู้เข้าร่วมเป็นจำนวนมาก (ราชกิจจานุเบกษา, 2563, น. 1) ด้วยสถานการณ์ฉุกเฉินจากภาวะโรคระบาดนี้ทำให้มีการใช้เทคโนโลยีเข้าไปช่วยเหลือการเรียนรู้แบบทางไกล (Russell et al., 2020, p. 397) ดังนั้น เป็นผลให้รายวิชาชนบทศึกษาทางการแพทย์ 3 ที่มีกำหนดออกภาคสนามระหว่างวันที่ 25-29 พฤษภาคม พ.ศ. 2563 ถูกออกแบบการเรียนรู้เป็นภาคสนามออนไลน์ครั้งแรกทำให้ผู้ประสานรายวิชาและประธานกรรมการปรับปรุงรายวิชาฯ ต้องปรับตัวอุปสรรคการเรียนรู้ใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์โรคระบาดโดยหารือกับผู้พัฒนาเว็บไซต์ชนบทศึกษาทางการแพทย์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี URL: <https://www.mrssut.com> ซึ่งได้รับหนังสือแจ้งข้อมูลลิขสิทธิ์ไว้แล้วให้ช่วยเขียน Platform แบบกระทุ้งและคลังข้อมูลในแต่ละหัวข้อตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของรายวิชาชนบทศึกษาทางการแพทย์ 3 เพื่อใช้เป็นช่องทางในการติดต่อสื่อสารและส่งงานระหว่างนักศึกษา อาจารย์และพี่เลี้ยงฐานฝึก โดยนำเสนอสิ่งที่ได้เรียนรู้ผ่านการประชุมแบบออนไลน์เช่น โปรแกรม ZOOM (Eric, 2019) เป็นต้น

การออกแบบรายวิชาภาคสนาม ออนไลน์

ตั้งแต่ปีการศึกษา พ.ศ. 2561 สาขาวิชาเวชศาสตร์ครอบครัวและเวชศาสตร์ชุมชน สำนักวิชาแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ได้สร้างนวัตกรรมการออกแบบเว็บไซต์ชนบทศึกษาทางการแพทย์ซึ่งสามารถเข้าถึงได้ที่ URL: <https://www.mrssut.com> เพื่อบริหารจัดการรายวิชาชนบทศึกษาทางการแพทย์ 1-4 ในการเลือกวันออกนิเทศภาคสนามแบบประเมินออนไลน์ให้กับคณาจารย์ คลังข้อมูลออนไลน์ สื่อการสอน แบบทดสอบตนเองออนไลน์ และพัฒนาระบบบังคับให้นักศึกษาเข้าประเมินรายวิชาฯ ก่อนส่งข้อสอบออนไลน์ ส่วนภาพกิจกรรมของนักศึกษาในแต่ละรุ่นจะถูกเก็บไว้ในคลังภาพบนเว็บไซต์ นอกจากนี้ผู้ประสานรายวิชาฯ ยังได้รับความสะดวกจากระบบการส่งตรวจการบ้านออนไลน์ และระบบประมวลผลคะแนนออนไลน์เพื่อตัดเกรดส่งให้ทันตามกำหนด การออกภาคสนามออนไลน์ของรายวิชาชนบทศึกษาทางการแพทย์ 3 ครั้งนี้ นักศึกษาจะได้รับมอบหมาย 9 ชิ้นงานภายในช่วงเวลา 5 วันของการออกภาคสนามออนไลน์ซึ่งนักศึกษาจะเรียนรู้ตามลำดับและต้องส่งงานตามเวลาที่กำหนดโดยมีลำดับในการเรียนรู้ตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ลำดับการเรียนรู้บน Platform online

รายละเอียดหัวข้อและวิธีการจัดการเรียนการสอนกับ 9 ชิ้นงานที่มอบหมายให้นักศึกษามิตั้งนี้

1. หัวข้อ นักรบสู้โควิด เป็นการออกแบบการเรียนรู้ให้เข้ากับสถานการณ์ของโลกและเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งคุกคาม (Hazard) ที่เกิดขึ้นกับคนวัยทำงานช่วงโรคระบาด โดยจัดทำคลิปวิดีโอสัมภาษณ์แพทย์ในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ที่มีบทบาทในการเฝ้าระวัง ป้องกัน และรักษาโรคระบาด โดยหวังเป็นอย่างยิ่งว่านักศึกษาจะได้เรียนรู้และเห็นถึงลักษณะการทำงานของคนหลายประเภทและภาระหน้าที่การทำงานของแพทย์กับความรับผิดชอบที่เสี่ยงต่อการติดโรค ทั้งนี้ นักศึกษาสามารถตั้งคำถามกลับหรือแสดงความคิดเห็นไว้ในกระทู้ และจะได้รับการตอบกลับจากแพทย์ทั้ง 4 ท่านภายในช่วงเวลาที่กำหนด

2. หัวข้อ การเป็นแพทย์ชนบท ถูกออกแบบให้เป็นการทำงานเป็นกลุ่มโดยให้นักศึกษาช่วยกันตั้งประเด็นคำถามสัมภาษณ์ที่เสี่ยงในฐานะฝึกของตน โดยหัวข้อหลักคือบทบาทการทำงานของทีมสุขภาพที่รับมือกับสถานการณ์โรคระบาด แบบคุณลักษณะแพทย์ห้าดาว (Five star doctor) ได้แก่ ผู้รักษา (Care provider) ผู้ตัดสินใจ (Decision maker) ผู้สื่อสาร (Communicator), ผู้นำชุมชน (Community leader) และผู้จัดการ (Manager) ทำให้เห็นภาวะภายในของแต่ละคนในทีมสุขภาพแบบสหสาขาวิชาชีพ ที่มีความสอดคล้องกับหลักคุณธรรม ที่ควรจะเป็นในการเป็นแพทย์

ชนบท ได้แก่ ความผูกพันกับชุมชน (Community bonded) ความใฝ่รู้อยากเรียน (Passion to learn) มีคุณธรรมในวิชาชีพ (Integrity) มีความรับผิดชอบ (Responsibility) มีความภูมิใจในการเป็นแพทย์ชนบท (Dignity) (สีชาวเชื้อปรุง, 2563, น. 148) หัวข้อนี้ต้องการให้นักศึกษาเห็นถึงสถานการณ์ฉุกเฉินของระบบสาธารณสุขไทยในการควบคุมโรคระบาด (Pandemic) อาจเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองในชีวิตการเป็นแพทย์ และทันตแพทย์ในอนาคต

3. หัวข้อ เยี่ยมบ้านประเมินคุณภาพชีวิต ออกแบบให้นักศึกษาอัดคลิปวิดีโอที่ตนเองฝึกทักษะสื่อสารกับพ่อแม่บุญธรรมที่ฐานฝึกแบบกลุ่มหรือเลือกเยี่ยมบ้านคนในครอบครัวตัวเองแบบรายบุคคลโดยกำหนดหัวข้อในการพูดคุยเป็นเรื่องการดูแลสุขภาพกับคุณภาพชีวิต ในช่วงการระบาดของ COVID-19 ทั้งนี้จะมีคลิปตัวอย่างการฝึกใช้ทักษะสื่อสารในการเยี่ยมบ้านวางบนเว็บไซต์เพื่อให้นักศึกษาได้ทบทวนก่อน ในหัวข้อนี้ต้องการให้นักศึกษาได้ฝึกการใช้ทักษะการสื่อสารให้สอดคล้องกับภาวะปัจจุบันตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

4. หัวข้อ Photo reflection เรื่องเล่าคนทำงาน ออกแบบโดยให้นักศึกษาอัปโหลดภาพคนทำงานได้ 1 รูป โดยให้บรรยายเกี่ยวกับสิ่งที่เห็นจากภาพ (In-frame) บรรยายเรื่องราวจากการสัมภาษณ์คนในภาพ (Around-frame) และอธิบายความคิด ความรู้สึก

ความต้องการของคนในภาพ (Under-frame) หัวข้อนี้ต้องการให้นักศึกษาได้เรียนรู้และเข้าใจเรื่องราวของคนทำงานและค้นหาความเสี่ยงที่อาจพบได้จากการทำงานโดยสามารถแบ่งปันรูปภาพ และเล่าเรื่องราวให้กับเพื่อนในกลุ่ม ฟังผ่านการประชุมออนไลน์กับพี่เลี้ยงฐานฝึกผู้เป็นกระบวนการที่สำคัญ

5. หัวข้อ เรียนรู้เรื่องแผล ผู้ประสานรายวิชาจัดหา ภาพแผลหลากหลายรูปแบบ ให้นักศึกษาได้แสดงความรู้สึกที่ได้เห็นแผล และแสดงความคิดเห็นให้เชื่อมโยงลักษณะของแผลกับทฤษฎีความรู้ทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ที่เคยเรียนมาทักษะในการทำแผลตัวอย่างคำพูดขณะทำแผลรวมถึงการให้กำลังใจและให้คำแนะนำ หัวข้อนี้มุ่งเน้นให้นักศึกษาเกิดความรู้สึกกับสิ่งที่เกิดกับผู้ป่วยในภาพเป็นหลักและให้รู้จักคิดประเมินข้อจำกัดการดำเนินชีวิตของผู้ป่วยนอกจากนี้การเรียนรู้เรื่องแผลจะทำให้ นักศึกษารู้จักเชื่อมโยงความรู้อย่างเป็นระบบ

6. หัวข้อ Critical thinking เรื่องสุขภาพและคุณภาพชีวิต ถูกออกแบบโดยให้ภาพ 3 สถานการณ์ ได้แก่ 1) สถานการณ์และแนวโน้มการระบาด COVID-19 ทั่วโลก 2) ปัจจัยที่มีผลต่อสุขภาพ 3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความอยู่ดีมีสุข โดยให้นักศึกษาบอกปัจจัยความสำคัญที่ส่งผลต่อสุขภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชน พร้อมอธิบายเหตุผลที่เลือกปัจจัยนั้นๆ แบบมีหลักฐานอ้างอิง (Evidence based) โดยวิเคราะห์จุดแข็ง-อ่อนของระบบสาธารณสุขของแต่ละประเทศที่ต่างกัน ดังนั้นในหัวข้อนี้จะกระตุ้นให้นักศึกษารู้จักหาข้อมูลรอบโลกและคิดเชิงวิพากษ์

7. หัวข้อ Transformative theatre ในสถานการณ์ปกติหัวข้อนี้ออกแบบการเรียนรู้ให้นักศึกษานำเสนอสรุปบทเรียนในลักษณะรูปแบบละครการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงแต่เนื่องด้วยสถานการณ์ในช่วงโรค COVID-19 ระบาดจึงได้ปรับรูปแบบการนำเสนอให้หลากหลายภายใต้หัวข้อ "โควิดสอนให้เราเรียนรู้ว่า..." โดยให้แต่ละฐานฝึกนำเสนอสื่อเป็นรูปแบบนิทาน เรื่องเล่า ภาพวาด การ์ตูน กลอน Animation หรืออื่นๆ ซึ่งจะนำเสนอพร้อมกันผ่านการประชุมแบบออนไลน์ในวันสุดท้ายของรายวิชา เพื่อให้ผู้ประสานรายวิชาและพี่เลี้ยงให้คะแนนประเมินแบบ 7Cs ตาม

วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21 ได้แก่ การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creativity and Innovation), การคิดเชิงระบบและแสดงแนวทางแก้ไขปัญหอย่างเป็นองค์รวม (Critical thinking, Complex problem solving and Learning skills), ทักษะในการติดต่อสื่อสาร (Communication skills), ภาวะผู้นำ ผู้ตาม และความร่วมมือในทีม (Collaboration Teamwork and Leadership), การนำข้อมูลมาคิดวิเคราะห์เป็นระบบ (Computing Information, Technology literacy), ทักษะชีวิตและวิชาชีพ (Career and Life skills), และการรู้จักเข้าใจผู้อื่น ยอมรับความแตกต่าง (Cross-cultural understanding) (ศรีเมือง พลฤทธิ, 2557, น. 445) โดยวัตถุประสงค์นี้ต้องการให้นักศึกษาเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงภายในตนเองผ่านสื่อที่นำเสนอ

8. หัวข้อ Reflective book จัดเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่ให้นักศึกษาอยู่กับตัวเอง เพื่อทบทวนประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน ก่อนพิมพ์บันทึกบรรยายความรู้สึกสิ่งที่ได้เรียนรู้ผ่านกระพุ้งที่เตรียมไว้ให้แทนการใช้สมุดในการจดบันทึกแต่ นักศึกษาสามารถตั้งค่าความเป็นส่วนตัว และกำหนดผู้ที่ต้องการให้เห็นข้อความที่บันทึกได้ เพราะ Reflective book ถือว่าเป็นพื้นที่ปลอดภัยในการแสดงความรู้สึกที่แท้จริงของนักศึกษาโดยมีพี่เลี้ยงและอาจารย์ที่ปรึกษาเข้ามาอ่านบันทึกให้ข้อมูลย้อนกลับแบบไม่มีผลต่อคะแนน (Formative evaluation) เพื่อให้นักศึกษาได้รับมุมมองของการเรียนรู้ที่หลากหลายและปรับตัวเองให้เหมาะสมกับการเป็นแพทย์ที่ดีต่อไป

9. หัวข้อ ส่งข้อสอบออนไลน์ เป็นการสุ่มข้อคำถามท้ายบทจากหนังสือรายวิชานบทศึกษาทางการแพทย์ 1-4 ให้นักศึกษาแต่ละคนตอบแบบอัตนัย โดยเปิดโอกาสให้ค้นคว้าก่อนเขียนคำตอบได้ที่สำคัญนักศึกษาจะทราบข้อสอบของตัวเองตั้งแต่วันปฐมนิเทศเพื่อลดความกังวลในการทำข้อสอบ หัวข้อนี้ต้องการให้นักศึกษารู้จักบูรณาการเรียนรู้จากเนื้อหาทั้งหมด

โดยสรุปกิจกรรมทั้ง 9 หัวข้อนั้น มีจุดเน้นในการพัฒนาผู้เรียนให้ครบทุกประเด็นตามแนวคิดหลักของรายวิชา ได้แก่ 1) การรู้ตน จะได้เรียนรู้จากกระพุ้งหัวข้อ Reflective book และ Transformative theatre 2) การรู้คน

จะได้เรียนรู้จากกระทู้หัวข้อ นักบวชโควิตการเป็นแพทย์
ชนบทการเยี่ยมบ้านเพื่อประเมินคุณภาพชีวิตและ Photo
reflection และ 3) การรู้คิด จะได้เรียนรู้จากกระทู้หัวข้อ
Critical thinking และการเรียนรู้เรื่องแผล ซึ่งการตอบของ
นักศึกษาจากทุกหัวข้อกระทู้จะได้รับการประเมินอย่างเป็น
องค์รวมและบูรณาการ โดยเฉพาะกระทู้หัวข้อส่งข้อสอบ
ออนไลน์

การสื่อสารระหว่างคณาจารย์ พี่เลี้ยงฐานฝึก และ นักศึกษา

ผู้ประสานรายวิชาได้ออกแบบให้ทั้งคณาจารย์และ
นักศึกษามีส่วนร่วมในการเรียนการสอนโดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม
คือ

1. การสื่อสารระหว่างคณาจารย์มหาวิทยาลัย
เทคโนโลยีสุรนารี และคณาจารย์ฐานฝึกจะนัดประชุม
เตรียมการจัดการเรียนการสอนรายวิชาชนบทศึกษาทางการ
แพทย์โดยใช้การประชุมออนไลน์ ก่อนขึ้นเรียน 2 อาทิตย์
และผู้ประสานรายวิชาได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการเรียน
การสอนออนไลน์ ผ่านเว็บไซต์ชนบทศึกษาทางการแพทย์
เพื่อให้ทุกคนได้ทราบการจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่เป็นหลัก
เกณฑ์และมีมาตรฐานเดียวกันทั้ง 14 ฐานฝึก นอกจากนี้
ผู้ประสานรายวิชายังได้มอบหมายให้คณาจารย์มีบทบาท
เป็นผู้ดูแลกระทู้หลักในแต่ละหัวข้อ ซึ่งจะทำหน้าที่ในการ
โต้ตอบกระทู้กับนักศึกษาในผ่านเว็บไซต์ตามสิทธิ์ในการเข้า
ถึง

2. การสื่อสารระหว่างนักศึกษาเริ่มจากศึกษาคลิป
วิดีโอแนะนำวิธีการเรียนการสอน รายวิชาชนบทศึกษา
ทางการแพทย์ 3 ฉบับภาคสนามออนไลน์ ในการใช้ระบบ
เว็บไซต์ชนบทศึกษาทางการแพทย์ โดยผู้ประสานรายวิชา
ได้ชี้แจง 9 ชิ้นงานและการวัดประเมินผลออนไลน์ให้กับ
นักศึกษาทราบก่อนออกภาคสนามออนไลน์ พร้อมนำ
เอกสารการวัดประเมินผลทั้งหมดไว้ที่หมวดคู่มือเพื่อให้
นักศึกษารับทราบโดยทั่วกัน หากนักศึกษาติดขัดหรือมีข้อ
สงสัย จะมีหัวข้อ Feedback ในระบบให้นักศึกษาเข้าไป
ถามคณาจารย์ พี่เลี้ยง หรือเจ้าหน้าที่ได้ตลอดเวลา

การวัดและการประเมินผล

การวัดประเมินผลภาคสนามรายวิชาในรายวิชา

ชนบทศึกษาทางการแพทย์ใช้รูปแบบการประเมิน
ใน 2 รูปแบบ คือ

1. การประเมินเพื่อการพัฒนา (Formative
assessment) คือ ประเมินจากการถอดบทเรียน พฤติกรรม
การแสดงออกของนักศึกษา และสิ่งที่นักศึกษาได้สะท้อน
การเรียนรู้ร่วมกับพี่เลี้ยงฐานฝึกและคนในชุมชน โดยการ
บันทึกผ่าน Reflective book ในแต่ละวัน ที่อยู่ระหว่างการ
ฝึกภาคสนามออนไลน์นอกจากนี้ยังมีพี่เลี้ยงบางฐานฝึกได้
นัดหมายนักศึกษาพูดคุยผ่านการประชุมแบบออนไลน์เพื่อ
รับฟังความคิดเห็น ซึ่งจัดเป็นพื้นที่ปลอดภัยในการพูดคุย
กันของนักศึกษา

2. การประเมินเพื่อสรุปผลการเรียนรู้ (Summative
assessment) แบ่งออกแบบ 3 หมวด ดังนี้

- 2.1 ความรู้เกี่ยวกับความเป็นจริง (Factual
knowledge) 15%

โดยแบ่งการประเมินเป็นการวัดนักศึกษา
ในประเด็นขององค์ความรู้ โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่
1) การสอบวัดผลความรู้ทั้งหมดผ่านการทำข้อสอบในระบบ
ออนไลน์คิดเป็น 10% ซึ่งข้อสอบดังกล่าวจะได้รับการตรวจ
จากอาจารย์ผู้ประสานงานรายวิชา และ 2) จัดทำเป็นข้อ
คำถามเชิงวิเคราะห์ความรู้ในหัวข้อกระทู้ Critical thinking
แบบรายกลุ่มคิดเป็น 5%

- 2.2 ทักษะการแก้ปัญหาและทักษะทางคลินิก
(Problem Solving skill & Clinical skill) 35% โดยแบ่งการ
ประเมินเป็น 2 ส่วนจากการประเมินผลการปฏิบัติงานภาค
สนาม ซึ่งจะได้รับการประเมินจาก อาจารย์พี่เลี้ยงฐานฝึก
คิดเป็น 20% โดยปรับหัวข้อการประเมินผลภาคสนาม
ออนไลน์ ดังนี้

- 2.2.1 เคารพสิทธิในการดูแลผู้ป่วยหรือ
ผู้อื่นโดยประเมินจากความคิดเห็นในแต่ละกระทู้และคลิป
วิดีโอเยี่ยมบ้านของกระทู้หัวข้อการเยี่ยมบ้านประเมิน
คุณภาพชีวิต

- 2.2.2 วางแผนและแก้ไขปัญหาอย่างเป็น
ระบบ โดยประเมินจากความคิดเห็นในแต่ละกระทู้

- 2.2.3 สะท้อนบริบทและข้อจำกัดของ
หน่วยบริการปฐมภูมิเพื่อนำไปสู่การดูแลผู้ป่วยได้อย่าง

เหมาะสม โดยประเมินจากความคิดเห็นในกระทู้หัวข้อการเป็นแพทย์ชนบท

2.2.4 คำนึงถึงภาวะการเจ็บป่วยที่เกิดจากการประกอบอาชีพ โดยประเมินจากความคิดเห็นในกระทู้หัวข้อ Photo reflection และกระทู้ที่นักบริบาลคิด

ประเมินผลการเรียนรู้จากการนำเสนอในวันสุดท้ายของการออกภาคสนามซึ่งจะได้รับการประเมินจากอาจารย์ทุกท่านที่เข้าร่วมกิจกรรมในวันนำเสนอผ่านการประชุมแบบออนไลน์และประเมินแบบออนไลน์คิดเป็น 15%

2.3 ทักษะการติดต่อระหว่างบุคคลและทัศนคติ (Inter-personal skill & Attitude) 50% โดยแบ่งการประเมินเป็น 3 ส่วนประเมินผลการปฏิบัติงานภาคสนามซึ่งจะได้รับการประเมินจากอาจารย์ที่เลี้ยงฐานฝึกคิดเป็น 35% โดยปรับหัวข้อการประเมินผลภาคสนามออนไลน์ ดังนี้

2.3.1 การมีสัมมาคารวะอ่อนน้อมถ่อมตน โดยประเมินจากความคิดเห็นและคลิปเยี่ยมบ้าน

2.3.2 มีความตรงต่อเวลา โดยประเมินจากการส่งงานออนไลน์ตรงเวลาตามที่กำหนดไว้

2.3.3 มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย โดยประเมินจากความสมบูรณ์ของ 9 ชิ้นงาน

2.3.4 มีความใฝ่รู้และพัฒนาตนเอง โดยประเมินจากการตอบคำถามในแต่ละกระทู้

2.3.5 คำนึงถึงความแตกต่างของมนุษย์ตามบริบทสภาพแวดล้อมในชุมชน โดยประเมินจากความคิดเห็นที่เสนอในกระทู้หัวข้อ Photo reflection และหัวข้อการเป็นแพทย์ชนบท

2.3.6 มีทักษะการทำงานเป็นทีม โดยประเมินจากความคิดเห็นในการช่วยกันถามตอบในแต่ละกระทู้

2.3.7 มีปฏิสัมพันธ์และสัมพันธภาพที่ดีต่อเพื่อนอาจารย์ที่เลี้ยงและคนในครอบครัว โดยประเมินจากการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นแบบกลุ่ม หรือจากการพูดคุยกับพี่เลี้ยงแบบออนไลน์

2.3.8 ทักษะการสื่อสารการนำเสนอถ่ายทอดและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้อย่างเหมาะสม โดยประเมินจากความคิดเห็นในการตอบแต่ละกระทู้หรือจากการพูดคุยกับพี่เลี้ยงแบบออนไลน์

ประเมินความรับผิดชอบในการบันทึก Reflective book ซึ่งจะได้รับการประเมินความครบถ้วนในการบันทึกคิดเป็น 10%

ประเมินการบ้านที่ได้รับมอบหมายที่เขียนสรุป (รายกลุ่ม) ตามคำถามที่กำหนดให้ในกระทู้หัวข้อ “การเป็นแพทย์ชนบท” ซึ่งคิดเป็น 5%

เกณฑ์การตัดสินผลและการประเมินรูปแบบการเรียนการสอน

ผลคะแนนการประเมินจะมาจากอาจารย์ที่ปรึกษาและอาจารย์พี่เลี้ยงฝึก (Multi-source feedback) โดยใช้เกณฑ์การตัดสินผลระดับคะแนนตัวอักษรแบบอิงเกณฑ์ ซึ่งนักศึกษาทุกคนจะได้ทำการประเมินอาจารย์และรูปแบบการเรียนการสอน เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาต่อไป นอกจากนี้ผลการสำรวจการประเมินรูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ในรายวิชาชนบทศึกษาทางการแพทย์ 3 พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่จะเรียนจากกระทู้ที่กำหนดไว้ให้ก่อนแล้วนัดประชุมออนไลน์กับพี่เลี้ยงฐานฝึกเพื่ออภิปรายร่วมกันในกลุ่มกระทู้เกี่ยวกับการทำงานในวิชาชีพ ได้แก่ หัวข้อนักบริบาลคิด การเป็นแพทย์ชนบท และ Photo reflection กลุ่มกระทู้นี้คิดเป็น 71.42%, หัวข้อ Transformative theatre คิดเป็น 64.28%, หัวข้อเรียนรู้เรื่องแผล คิดเป็น 57.14%, กลุ่มกระทู้เกี่ยวกับสุขภาพและคุณภาพชีวิต ได้แก่ หัวข้อ Critical thinking และหัวข้อการเยี่ยมบ้านประเมินคุณภาพชีวิต ซึ่งกลุ่มกระทู้นี้คิดเป็น 50% โดยพี่เลี้ยงจะประชุมออนไลน์เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประมาณ 3-9 ครั้ง และใช้เวลาเฉลี่ย 10 ชั่วโมงจาก 45 ชั่วโมงตามตารางสอน ซึ่งพี่เลี้ยงมีความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้ภาคสนามออนไลน์เฉลี่ย 6.3 คะแนนจาก 10 คะแนนเนื่องจากปัญหาสัญญาณการสื่อสารไม่ค่อยดีและไม่ได้ใช้ชีวิตกับเพื่อนหรือคนในชุมชนเช่นเดิมนอกจากนี้การเรียนรู้แบบภาคสนามออนไลน์เน้นการประเมินด้านความคิดมากกว่าทักษะและการจัดการความรู้สัก อย่างไรก็ดีพี่เลี้ยงส่วนใหญ่จะให้นักศึกษานำความรู้อิสระก่อนอ่านและบันทึกความคิดเห็นในหัวข้อ Reflective book คิดเป็น 92.86% ซึ่ง Reflective book เป็นเครื่องมือที่ดีในการช่วยจัดการเรียนรู้

เพื่อให้นักศึกษาเกิดการรู้ตน รู้คนและรู้คิด เช่นเดียวกับวิธีการสื่อสารอภิปรายสะท้อนผ่านการประชุมแบบออนไลน์ ทั้งนี้มีจำนวนส่วนน้อย ที่พื้นฐานฝึกให้นักศึกษาเลือกใช้วิธีเรียนรู้ด้วยตัวเองเพียงอย่างเดียว คิดเป็น 7.14%

บทสรุป

การจัดการเรียนรู้แบบภาคสนามออนไลน์ได้รับข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการปรับปรุงรายวิชาชนบทศึกษาทางการแพทย์ ดังนี้ 1) แนะนำให้ใช้หัวข้อกระทุ้งแบบออนไลน์เป็นแกนกลางในการสื่อสารระหว่างคณาจารย์ในมหาวิทยาลัย พื้นฐานฝึกและนักศึกษาต่อไป 2) การออกแบบกระทุ้งควรเป็นมาตรฐานเดียวกันที่มีประเด็นหลักให้อธิบายและสะท้อน อภิปรายอย่างครบถ้วน เช่น หัวข้อ Self-reflection เป็นต้น และ 3) ควรออกแบบช่วงเวลาให้นักศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านการเรียนรู้แบบคนเดียวและแบบกลุ่ม ควรให้มีการแบ่งปันการเรียนรู้ระหว่างฐานฝึก โดยนำผู้คนในชุมชนหรือสถานบริการต่างๆ มาร่วมเรียนรู้ด้วย แต่ต้องอาศัยพื้นฐานฝึกเป็นสื่อกลางในการเชื่อมโยงกับชุมชนโดยสรุปจุดแข็งของการเรียนแบบภาคสนามออนไลน์ ได้แก่ เนื้อหาครบ มีใบกิจกรรมชัดเจน คุมเวลาและนัดหมายได้ดี นักศึกษาที่เข้าร่วมประชุมแบบออนไลน์มีสมาธิ จดจ่อไม่ออกแวก ส่วนพื้นฐานฝึกสามารถเข้าร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้มากขึ้น แม้ไม่ได้อยู่ในที่เดียวกันและพื้นฐานฝึกสามารถอ่าน Reflective book เวลาใดก็ได้ จัดว่าเป็นการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ให้เท่าทันสถานการณ์ปัจจุบัน ทั้งผู้สอน ผู้เรียนต่างต้องปรับตัวให้ได้รับประโยชน์สูงสุดจากการใช้เทคโนโลยี เนื่องจากการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 (The 21st century learning) เป็นการเรียนรู้ผ่านการฝึกปฏิบัติ ซึ่งครูเป็นผู้ทำให้อยู่ให้เห็นและเป็นแรงบันดาลใจช่วยฝึกผู้เรียน ซึ่งแนวทางที่เหมาะสมกับผู้เรียนมากกว่าการให้ข้อมูลเชิงเนื้อหาวิชาการเพียงอย่างเดียว (วิจารณ์ พานิช, 2556, น. 41) ดังนั้นครูพื้นฐานฝึกและคณาจารย์จึงเป็นปัจจัยสำคัญในความสำเร็จของนวัตกรรมการออกแบบแผนงานการจัดการเรียนการสอนภาคสนามออนไลน์ของรายวิชาชนบทศึกษาทางการแพทย์ในช่วงการระบาดของ COVID-19

เอกสารอ้างอิง

- ราชกิจจานุเบกษา. *ข้อกำหนดออกตามความในมาตรา 9 แห่งพระราชกำหนด การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (ฉบับที่ 7)*. สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2563, จาก http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2563/E/114/T_0039.PDF
- รุจิรา มังคละศิริ. (2558). *แนวทางการเรียนรู้รายวิชาชนบทศึกษาทางการแพทย์*. นครราชสีมา: สำนักวิชาแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). *การสร้างการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- ศรีเมือง พลึงฤทธิ์. (2557). การจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับศตวรรษที่ 21. *ธรรมศาสตร์เวชสาร*, 14(3), น. 443-448.
- สีขาว เชื้อปรง. (2561). 12 ปี ชนบทศึกษาทางการแพทย์. นครราชสีมา: สำนักวิชาแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- สีขาว เชื้อปรง. (2563). *เว็บไซต์ชนบทศึกษาทางการแพทย์ [โปรแกรม]*. สืบค้นเมื่อ 20 กรกฎาคม 2563, จาก <http://103.13.229.114/mrs/Login.aspx>
- Eric, S. Y, (2019). Zoom. [Program]. Retrieved July 20, 2020, from, <https://zoom.us/>
- Russell, M., et al. (2020). School closure and management practice during coronavirus outbreaks including COVID-19: A rapid systematic review. *The Lancet Child & Adolescent Health*, 4(5), pp. 397-404.

World Health Organization. (2020). *WHO Director-General's opening remarks at Mission briefing on COVID-19*. Retrieved July 5, 2020, from <https://www.who.int/dg/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-mission-briefing-on-covid-19>